

Når det er sagt, skal det fastholdes, at bogens kapitler rummer mange værdifulde indsigter i policy-dannelsens sammensathed. Til gengæld tror jeg, at bottom-up ikke i sig selv er stærkt nok som paradigme - endsiige som perspektiv - til at holde sammen på sådanne indsigter i fremtiden. For mig at se har bogen dermed været med til at skubbe erkendelsen videre, hinsides bogens titel - ikke nogen ringe ting!

Peter Dahler-Larsen
Institut for Statskundskab
Odense Universitet

Hans Mouritzen, *Theory and Reality of International Politics*, Aldershot: Ashgate, 1998, 170 s.

Realismen har efter den Kolde Krig været genstand for voldsom debat. Debatten har især formet sig som et konstruktivistisk og liberalt opgør med realisms antagelser om det internationale systems og magtpolitikens uforanderlighed. Mindre opmærksomhed - særligt i Europa - har der været om debatten mellem realisterne, der har ført til væsentlig udvikling indenfor paradigmet - ofte med udgangspunkt i en kritik af Kenneth Waltz' neorealisme, som den blev formuleret i *Theory of International Politics*. Waltz' neorealisme er karakteriseret ved få antagelser om international politiks natur: staterne er de centrale aktører, de er rationelle, og deres handlinger er væsentligst påvirket af det internationale systems anarkiske struktur. De nye realister udmærker sig dels ved en noget mindre dogmatisk læsning af Waltz, end den hans ikke-realistiske kritikere præsterer, og dels - og væsentligst - ved en udvikling af neo-

realismen henimod nogle af de klassiske realistiske dyder, der gik tabt i neorealismens minimalistiske forståelsesramme. Det gælder især beslutningstagernes perceptioner, intentioner og ambitioner, samt et større fokus på de processer i det internationale system, der ikke opfanges af Waltz' dikotomisering i system og enheder.

Hans Mouritzens *Theory and Reality of International Politics* kan tolkes som et bidrag til denne udvikling, og Mouritzen erkender da også at være realist i bred forstand, selv om han forholder sig kritisk til værdien af og den logiske sammenhæng i IP-paradigmerne, herunder realismen (pp. 153-157). Bogens titel opsummerer således, at den på en gang har rod i *Theory of International Politics* og samtidig videreudvikler neorealismen til en forståelsesramme for staternes udenrigspolitik. Bogens centrale tese er, at „nation-states' mutual non-mobility constitutes a fundamental property of international politics, on par with its much debated anarchy“ (p. ix). Derfor er det andre stater og særligt poler i statens nærhed, der er afgørende for udenrigspolitikken, dvs. at „power and incentives wane with distance“ (p. 33, kursiv i original). Således spiller hverken det internationale systems anarkiske struktur og systemiske poler - som hævdet i waltziansk neorealisme - eller indenrigspolitiske faktorer nogen afgørende rolle. Kort sagt: „Explanation of state behaviour should be made primarily on the basis of states' respective salient environments - that tend to vary considerably from state to state“ (p. 2).

Ifølge Mouritzen etableres der på den baggrund to præ-teorier. Én om betydningen af enhedernes geopolitiske „nærmiljø“ (mit udtryk for Mouritzens „salient environment“) og én om samspillet mellem „nærmiljøet“ og indenrigspolitiske

Når det er sagt, skal det fastholdes, at bogens kapitler rummer mange værdifulde indsigter i policy-dannelsens sammensathed. Til gengæld tror jeg, at bottom-up ikke i sig selv er stærkt nok som paradigme - endsige som perspektiv - til at holde sammen på sådanne indsigter i fremtiden. For mig at se har bogen dermed været med til at skubbe erkendelsen videre, hinsides bogens titel - ikke nogen ringe ting!

Peter Dahler-Larsen
Institut for Statskundskab
Odense Universitet

Hans Mouritzen, *Theory and Reality of International Politics*, Aldershot: Ashgate, 1998, 170 s.

Realismen har efter den Kolde Krig været genstand for voldsom debat. Debatten har især formet sig som et konstruktivistisk og liberalt opgør med realisms antagelser om det internationale systems og magtpolitikens uforanderlighed. Mindre opmærksomhed - særligt i Europa - har der været om debatten mellem realisterne, der har ført til væsentlig udvikling indenfor paradigmet - ofte med udgangspunkt i en kritik af Kenneth Waltz' neorealisme, som den blev formuleret i *Theory of International Politics*. Waltz' neorealisme er karakteriseret ved få antagelser om international politiks natur: staterne er de centrale aktører, de er rationelle, og deres handlinger er væsentligst påvirket af det internationale systems anarkiske struktur. De nye realister udmærker sig dels ved en noget mindre dogmatisk læsning af Waltz, end den hans ikke-realistiske kritikere præsterer, og dels - og væsentligst - ved en udvikling af neo-

realismen henimod nogle af de klassiske realistiske dyder, der gik tabt i neorealismens minimalistiske forståelsesramme. Det gælder især beslutningstagernes perceptioner, intentioner og ambitioner, samt et større fokus på de processer i det internationale system, der ikke opfanges af Waltz' dikotomisering i system og enheder.

Hans Mouritzens *Theory and Reality of International Politics* kan tolkes som et bidrag til denne udvikling, og Mouritzen erkender da også at være realist i bred forstand, selv om han forholder sig kritisk til værdien af og den logiske sammenhæng i IP-paradigmerne, herunder realismen (pp. 153-157). Bogens titel opsummerer således, at den på en gang har rod i *Theory of International Politics* og samtidig videreudvikler neorealismen til en forståelsesramme for staternes udenrigspolitik. Bogens centrale tese er, at „nation-states' mutual non-mobility constitutes a fundamental property of international politics, on par with its much debated anarchy“ (p. ix). Derfor er det andre stater og særligt poler i statens nærhed, der er afgørende for udenrigspolitikken, dvs. at „power and incentives wane with distance“ (p. 33, kursiv i original). Således spiller hverken det internationale systems anarkiske struktur og systemiske poler - som hævdet i waltziansk neorealisme - eller indenrigspolitiske faktorer nogen afgørende rolle. Kort sagt: „Explanation of state behaviour should be made primarily on the basis of states' respective salient environments - that tend to vary considerably from state to state“ (p. 2).

Ifølge Mouritzen etableres der på den baggrund to præ-teorier. Én om betydningen af enhedernes geopolitiske „nærmiljø“ (mit udtryk for Mouritzens „salient environment“) og én om samspillet mellem „nærmiljøet“ og indenrigspolitiske

forklaringsfaktorer. Det er nok tvivlsomt i hvor høj grad den anden udgør en selvstændig teori eller blot en modificering af den første. Især eftersom Mouritzen, som det fremgår ovenfor, understreger, at staters handlen primært skal forklares ud fra „nærmiljøet“.

Bogen er velskrevet og logisk opbygget. Efter en kort introduktion præsenteres, begrundes og problematiseres bogens centrale argument i kapitel 2. I kapitel 3 diskuteres og kritiseres International Politik teori med udgangspunkt i „non-mobility“-argumentet uden at der dog er tale om nogen slavisk gennemgang af alle fremtrædende teoretiske positioner. I kapitel 4 uddybes og forklares „non-mobility“-modellen, og den regionale magtstruktur i Europa efter den Kolde Krig diskuteres kort. I kapitel 5 formuleres og testes tre teoretiske konstruktioner, der er i overensstemmelse med Mouritzens model. I kapitel 6 diskuteres samspillet mellem „nærmiljøet“ og indenrigspolitiske faktorer, og i kapitel 7 illustreres dette samspil. I kapitel 8 diskuteres internationale organisationers rolle. I kapitel 9 konkluderes bogen, og analysen positioneres både i forhold til International Politik teori og videnskabsfilosofisk. Der således tale om en bog med stor vægt på de teoretiske diskussioner, men samtidig anvendes de teoretiske pointer bogen igennem på den europæiske udvikling, primært de nordeuropæiske småstater.

Analysen sætter både spørgsmålstejn ved Waltz' systemiske neorealisme og ved en række af de argumenter, der er fremført som kritik af denne. Den væsentligste kritik mod waltziansk neorealisme er, at neorealisterne analyserer international politik, som om enhederne (staterne) var mobile. Waltz anvender således mikroøkonomien som analogi til international politik: staterne i det internationale sy-

stem er som firmaer på et marked. Dette er med Mouritzens ord udtryk for en opfattelse af international politik som en reception, hvor deltagerne frit kan bevæge sig rundt mellem hinanden. Alle aktører har dermed potentielt lige stor betydning for hinanden. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Staternes geografiske placering ligger fast, og de må uanset præferencer tage til takke med, at det er selskabet af deltagerne i deres umiddelbare nærhed, der har størst betydning. International politik ligner således ikke en reception men en formel middag (p. ix). Under bipolariteten udgjorde supermagterne hinandens geopolitiske „nærmiljø“, og neorealismens systemiske perspektiv kunne derfor med fordel anvendes på disse stater. Men efter bipolaritetens ophør er det blevet tydeligt, at det typisk ikke er systemiske, men derimod regionale og subregionale balancer, der har størst betydning for staternes udenrigspolitik.

Samtidig rummer bogen væsentlige kritikpunkter mod neorealismens kritikere. Verden bliver ikke (på afgørende vis) mindre, og staterne står ikke overfor en række kvalitativt anderledes forhold. Tværtimod. Hvis staterne fortsat er de primære aktører og samtidig er fastlåst i en uforanderlig geopolitisk position, så er deres politik præget af en meget høj grad af kontinuitet. Ifølge Mouritzen er der således tale om temporal homogenitet i den forstand, at en given stat fører den samme udenrigspolitik over lange tidsperioder, men spatial heterogenitet i den forstand, at staterne fører indbyrdes forskellig udenrigspolitik afhængig af det geopolitiske „nærmiljø“.

Mouritzens analyse er ikke uden problemer. Det første og væsentligste problem angår den centrale påstand om, at vi primært skal forklare staternes udenrigspolitiske handlinger ud fra deres geo-

politiske „nærmiljø“. Spørgsmålet er, om ikke påstanden om betydningen af staternes „nærmiljø“ er snævert koblet til forestillingen om, at det er traditionelle, militærpolitiske sikkerhedsovervejelser, der er afgørende for udenrigspolitikken. Dette er problematisk, eftersom det internationale system er karakteriseret ved trusler af anden karakter end de rent militære (hvilket Mouritzen udmærket er opmærksom på i analysen). Økonomiske og især højteknologiske trusler er i højere grad end militære uafhængige af, hvilken region staten er placeret i. Amerikansk og japansk højteknologi er således ofte blevet præsenteret som en trussel mod europæisk industri og som et incitament til en styrkelse af den europæiske integrationsproces, ligesom en sænkning eller stigning i det amerikanske renteniveau har global betydning. Endvidere er det værd at betone, at disse udviklinger ikke blot er væsentlige i sig selv, men også i forhold til militær sikkerhed. Udviklingen af civil og militær højteknologi er således snævert koblede. Mouritzen erkender, at øget interdependens har ført til, at geografisk afstand nu har mindre betydning end tidligere men fastholder, at det fortsat er undtagelsen og ikke reglen, at vi kan forklare international politik ud fra et systemperspektiv (pp. 14-17).

For det andet - og sammenhængende med det første kritikpunkt - er det uklart i hvilket omfang det systemiske niveau spiller ind. Det internationale system er ifølge Mouritzen karakteriseret ved non-hierarki (anarki) og non-mobile enheder (p. 7). Mens enhedernes non-mobilitet fører til forklaringen om, at staternes „nærmiljø“ er afgørende for deres udenrigspolitik, er det straks mere uklart, hvad der præcis følger af det internationale systems anarkiske struktur, og hvordan de to dimensioner spiller sammen.

Det tredje problem i Mouritzens analyse er polaritetsbegrebet. Der opereres med to forskellige polaritetsbegreber. Det første er i overensstemmelse med den gængse realistiske definition: Polmagterne er dem der konstituerer den globale magtstruktur (p. 14). Den anden type pol er regional, hvilket er fint i overensstemmelse med Mouritzens argumentation iøvrigt, men den er samtidig en supra-national organisation (EU) med nationalstater som medlemmer (p. 38). En række spørgsmål, som Mouritzen kun kort berører, står uafklarede. Hvordan spiller den systemiske polaritet sammen med den regionale, og hvorledes påvirker det de europæiske staters handlemuligheder? Følger forskellige dynamikker af regional og systemisk polaritet? Er dynamikkerne koblede? Er de afhængige af, om unipolen er en stat eller en international organisation? I betragtning af, hvor kontroversielt det er at anvende en international organisation som pol i en analyse med realistisk udgangspunkt, savnes en mere grundlæggende diskussion af konsekvenserne af dette.

Disse problemer rækker dog ikke ved, at Mouritzen giver et væsentligt og udøgmatiske bud på en realistisk udenrigspolitikteori. Desuden er det værd at nævne hans meget bevidste videnskabsteoretiske positionering (kritisk rationalisme), og at han holder sig de metodologiske aspekter af analysen for øje gennem hele bogen. Samtidig bidrager bogen til de senere års debat indenfor det realistiske paradigme på to fronter. For det første har debatten været næsten blind overfor bogens grundlæggende pointe. Det skyldes formentlig, at de realistiske diskussioner i høj grad foregår blandt amerikanske teoretikere, der med udgangspunkt i USA's geopolitiske placering - med få undtagelser (væsentligst Stephen Walts trussels-

balanceringsteori) - undervurderer betydningen af staternes „nærmiljø“. For det andet bidrager de videnskabsteoretiske og metodologiske overvejelser til en bevidstgørelse af, hvordan nye elementer kan inddrages i en analyse med udgangspunkt i realismen - og mere generelt.

Theory and Reality of International Politics fokuserer på den ofte oversete betydning af staternes „nærmiljø“ og viser gennem inspirerende teoretisk diskussion og anvendelse af teorien på europæiske staters udenrigspolitik hvorfor og hvordan denne faktor har betydning for international politik. Selv om det kan diskuteres om „non-mobility“-argumentet bør tillægges så stor forklaringskraft som det gør i Mouritzsens analyse, er det en underbelyst faktor, der nødvendigvis må inddrages i diskussionen - ikke mindst når det gælder analysen af de europæiske småstater.

Anders Wivel
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Billy Adamsen, *En enkel sag - en tanke om enkeltsager og politik*, København: Forlaget Fremad, 1998, 150 s., kr. 218,00.

Det er med stor spænding, at man sætter sig til at læse Billy Adamsens bog. En bog om enkeltsager og politik er højst velkommen i en periode, hvor alle tilsyneladende er enige om, at de store fortællinger er væk, og at politik er reduceret til et spørgsmål om enkeltsager og personer. Spændingen bliver ikke mindre af, at forlagets pressemeddelelse lover, at bogen indeholder råd om, hvordan man i tide opdager enkeltsager og forhindrer dem i at udvikle sig.

Forfatterens hovedbudskab er, at de store fortællinger ikke er væk („Samfundet har nemlig ikke grundlæggende forandret sig til et andet samfund, men den moderne forandring har op gennem det 20. århundrede til gengæld forandret sig til et moderne samfund“ s. 137), og at „(d)er eksisterer enkeltsager i moderne politisk kultur, men det er ikke noget nyt fænomen, ... (e)nkeltsagen er ligeså gammel som forandringen, det moderne, selv.“ (s. 84).

Det lyder jo sympatisk, og det er sikkert rigtigt. Problemet er, at det har vi ikke mange muligheder for at være sikre på. Halvdelen af bogen er en noget rodet fremstilling af Bell, Inglehart og Lyotard samt en række forskellige betragtninger om det moderne og det postmoderne. Pointen er, at det postmaterielle, postindustrielle eller postmoderne samfund slet ikke findes. Igen et sympatisk forsøg på at gøre op med noget, som alle ellers er blevet enige om. Men grundlaget for opgøret er noget uklart, ligesom det forbliver uklart, hvad der har ændret sig og hvad ikke. Fremstillingen er snakkende, og der bruges meget talesprog, hvilket gør argumentationen tung og svær at få fat på. Og ind imellem får den hele armen: I en kommentar til Inglehart hører vi, at „(m)age til sludder skal man simpelthen lede længe efter i litteraturen“ (s. 74).

Endelig kommer vi så side 84 frem til spørgsmålet om enkeltsagen. En enkelt-sag er defineret ved, at den er „... en blandt flere divergerende fortællinger om en subjektivt determineret begivenhed/sag“, mens den enkle sag er „en sammenhængende fortælling om en objektivt/subjektivt determineret begivenhed.“ At enkeltsager ikke er et nyt fænomen vies ca. en halv sides dokumentation, hvis man da vil kalde det det. Reelt får vi blot at vide, at de i gamle dage heller ikke behandlede hinanden pænt (s. 84).